

носіями української державної влади, приборкувати і скеровувати в потрібне русло різних бунтарів. На думку дослідника, обов'язковою передумовою успіху у справі побудови незалежної і міцної української держави має бути поворот до українства традиційних консервативних соціальних шарів, які до 1917 р. стояли на ґрунті російської або польської національно-культурної чи політично-державної свідомості: «Шлях до реальної, а не тільки літературної, – шлях до повної, а не односторонньої, – Української нації веде через відродження українського консерватизму. Зміцнююча консерватизм монархічна форма організації і поповнення ріденьких старих консервативних рядів свіжими силами з-поміж українства – це основа цього відродження» [13]. Народи, що не вміють витворити або відтворити власних «панів», тобто власної провідної верстви, засуджені на те, щоб навіки коритися панам чужим.

Фактично в цей самий час у Радянській Україні марксистський дослідник М. Яворський у багатьох своїх виданнях загальних курсів історії України намагався застосувати в тлумаченні історії України марксистські схеми. Дослідник визнавав, що минула історія України тільки в деякі періоди входила в загальноруський процес історичного розвитку. На протипагу йому опоненти зі школи академіка М. Покровського цієї думки не визнавали, а стверджували, що потрібно негайно офіційно проголосити всерадянське суспільство з історичною схемою українсько-російської єдності [14, с. 3-11].

Водночас, і марксизм, і школа М. Грушевського в Радянській Україні, котрі самі по собі були опонентами, мали спільну ірраціональну історіософію Г. Гегеля з його вченням про «історичні» – «неісторичні» народи і на цій основі різноманітними науковими методами або відсепаровували український народ від російського, або, навпаки, об'єднували їх у вічному прагненні до злиття.

Отже, наведений матеріал дозволяє стверджувати: 1) місце та роль національних еліт у процесі державотворення завжди була й залишається предметом гострих наукових дискусій, участь в яких приваблює провідних вітчизняних та зарубіжних науковців; 2) саме національна еліта є головним чинником, що забезпечує державотворчий потенціал будь-якого народу; 3) в різні часи в різних країнах роль національних еліт виконували різні верстви та прошарки населення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії XVII – XX століть. – К.: Либідь, 2002. – С.33-50. (Така диференціація вже була обґрунтована вченням в попередніх дослідженнях: Potulnyts'kyj V. Deutsche Einflüsse auf die Entwicklung des historischen Denkens in der Ukraine. – S.496-499.); 2. Rudnytsky J. «Historical» and «Non-Historical» Nations // Harvard Ukrainian Studies, 1981. – Vol. V, №3. – P. 362 – 363; 3. Потульницький В.А. Нариси з української політології (1819 – 1991). – К., 1994. – С.310 – 311; Лисяк – Рудницький І. Нариси з історії нової України. – Львів, 1991. – С.16; 4. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999. – С.74, 75; 5. Grabowicz G. Toward a History of Ukrainian Literature // Harvard Ukrainian Studies. 1978. – Vol. I, №4. – P. 510; 6. Grabowicz G. «Non-Historical» Nations and «Incomplete» Literatures // Harvard Ukrainian Studies. 1981. – Vol. V, № 3. – P. 370; 7. Smith A. Theories of Nationalism. – New York, 1972. – P. 186 – 189; 8. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – К., 1994. – С. 27; 9. Бовуа Д. З проблеми соціальної і культурної історії Правобережної України XIX – початку XX ст. // Другий Міжнародний конгрес українців. – Ч.1. – Львів, 1994. – С.174; 10. Потульницький В.А. Нариси з української... – С.315; 11. Потульницький В.А. Теорія української політології. – К., 1993. – С. 123 – 133; 12. Mosca G. Elementi di scienza politica. – Bari, 1964; Idem. Teorica dei governi e governo parlamentare. – Milano, 1968; Pareto V. The Mind and Society. – New York, 1963; Idem. Transformazioni della democrazia. – Rocca San Casciano, 1929; Idem. Trattato di sociologia generale. – Firenze, 1923; 13. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926. – С.444; 14. Покровський М.Н. Всесоюзная конференция историков-марксистов // Историк-марксист. – 1929. – №11. – С.3-11.

С.Ю. Левченко

ТВОРЧА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДРУКОВАНИХ ЗМІ ЗАПОРІЖЖЯ

Після проголошення незалежності України перед державою та суспільством загалом постало завдання відновити у повному обсязі етноформуючу роль історико-культурної спадщини. У зв'язку з цим особливу увагу заслуговує досвід творчої інтелігенції України. Акумуляючи суспільні настрої часу та усвідомлюючи непересічне значення історико-культурної спадщини, вони першими ставали на її захист, вели широку просвітницьку роботу серед громадськості.

Як культурний феномен термін «інтелігенція» має суто російське походження, адже більше ніде в світі він не використовується. Натомість уживається словосполучення люди інтелектуальної розумової праці –інтелектуали. Це поняття охоплює людей, які займаються творчою розумовою працею.

Інтелігенція – суспільний прошарок, в широкому розумінні – люди, зайняті у різних галузях культури, освіти, науки, охорони здоров'я, виробництва і мають для цього відповідну освіту.

У сучасній філософії поняття «інтелігенція» стало використовуватися в дослідженнях соціальних груп, які отримали сучасну наукову освіту, що дозволяє їм творити в світі знань в найбільш складних формах культури – науці, мистецтві, освіті, релігії.

Д. Лихачов [1] зазначає, що інтелігент – це представник професії, пов'язаної з розумовою працею (інженер, лікар, учений, художник, письменник), і людина, що володіє розумовою порядністю.

Також Д. Лихачов писав: «Творча інтелігенція», – точно якась частина інтелігенції взагалі може бути «нетворчою». Всі інтелігенти тією чи іншою мірою «творять», а з іншого боку, людина пишучий, що викладає, що творить твору мистецтва, але робить це за замовленням, за завданням в душі вимог партії, держави або якого-небудь замовника з «ідеологічним ухилом», з мого погляду, ніяк не інтелігент, а найманець».

Основний принцип інтелігентності – інтелектуальна воля, – воля як моральна категорія. Не вільний інтелігентна людина тільки від своєї совісті й від своєї думки.

Совість не тільки янгол-охоронець людської честі – це кермо його волі, вона піклується про те, щоб не перетворитися у сваволю, але з наміром вказати людині дорогу в заплутаних обставинах життя.

Відносно процесів росту та розвитку науки поняття «творча інтелігенція» залежить від того, що саме розкриває поняття «творча діяльність» у кожному окремому випадку.

Виходячи з цього маємо два різних підходи до визначення поняття інтелігенції. Соціологи під інтелігенцією розуміють соціальну групу людей, що професійно займаються розумовою працею, розвитком і поширенням культури. Але є й інший підхід, найбільш популярний у соціальній філософії, відповідно до якого до інтелігенції зараховують тих, кого можна вважати моральним еталоном суспільства.

Творча ж інтелігенція як соціально-професійна група людей, яка складається з різних підгруп, що суттєво відрізняються за характером праці. Це письменники, журналісти, актори, співаки, скульптори, художники, тобто митці, творці національної культури.

У трансформації діяльності сучасної української, зокрема запорізької, творчої інтелігенції важливу роль відіграють засоби масової інформації. Адже саме ЗМІ забезпечують комунікативно-поєднувальний зв'язок між представниками творчих професій та аудиторією.

Творча інтелігенція є складовою національної еліти через те, що бере активну участь у вирішенні економічних, політичних та багатьох соціальних проблем, чим сприяє прискоренню розбудови української державності. Вона виступає в ролі ключового рушійного чинника демократичного реформування суспільства. Критичне ставлення до існуючих форм управління суспільством, далеких від ідеалів гуманізму та демократії, обумовлює здатність творчої інтелігенції у сукупності з науковою сприяти подоланню кризових явищ.

Аби перевірити, наскільки вдало засоби масової інформації на місцевому півні спроможні сприяти розвитку письменницької, акторської, тетральної, кінематографічної діяльності, ми вирішили розробити моніторинг публікацій про творчу інтелігенцію або їхню працю. Для цього проаналізували матеріали, опубліковані в друкованих ЗМІ Запоріжжя в період – з 28 серпня по 18 вересня.

Отже, місцева творча інтелігенція на сторінках суспільно-політичної преси Запорізького краю.

На жаль, у таких запорізьких газетах, як «Наше время», «Правда», «Верже», «Истеблишмент», «Улица Заречная» в досліджуваний нами період, діяльність творчої інтелігенції ігнорували. Сумарний тираж цих видань становить 100 тисяч екземплярів. Причому, газети називають себе суспільно-політичними. Виникає враження, що в Запоріжжі не існує ані поетів, ані музикантів, ані акторів, які творять для суспільства.

Уважно ставляться до «інтелігентної» тематики журналісти запорізької газети «Горожанин», в якій ми побачили та проаналізували творчі здобутки місцевих співаків, а точніше – співаків-політиків, письменників та тетральних акторів. Тираж видання – 15 тисяч 100 екземплярів. Редакція не ухиляється від виховання у своїх читачах почуття гордості за досягнення висот місцевими молодими письменниками на Всеукраїнських конкурсах.

Найбільш вдало рекламує естетичну красу крізь тетральну тематику, причому, в першу чергу, класу робітників, газета «Панорама» [2], засновником якої є ВАТ «Запоріжсталь». На сторінках

.....
видання традиційно розміщуються інтерв'ю із запорізькими майстрами пера. Письменницьку діяльність також підтримує і газета Запорізької обласної ради «Запорізька правда» [3].

Кольорові смуги з полотнами художників [4] або кінематографічними буднями на о. Хортиця, наприклад, зйомка історичного фільму «Тарас Бульба», майже щотижня пропонує видання Запорізької міської ради «Запорізька Січ» [5].

Газета «Миг» [6] дає матеріал про поета-музиканта. З усіх матеріалів про творчу еліту, цей вражає найбільше. Герой публікації, вийшовши з тюрми, займається музикою та пише поезії. Причому авторські пісні стають радянсько-національними шедеврами, гімнами кохання. І чи можемо ми стверджувати, що в'язень в минулому В.Зверев є інтелігентом? Виходячи з цього, ми розглядаємо два поняття інтелігента. Перше враховує освіту та творчі здобутки, друге – особистісні якості людини.

Як бачимо, у запорізьких ЗМІ інформації про місцевий цвіт інтелігенції майже не зустрічається.

В цілому ж можна зробити висновок, що пріоритетним напрямком української журналістики є всебічне відображення діяльності політиків, працівників мистецтва, науки та освіти. Величезне значення для України має формування найбільш результативної, корисної для суспільства наукової та творчої інтелігенції, забезпечення її своєчасного якісного поновлення.

Соціальна роль творчої інтелігенції найбільш повно простежується через поняття «творча діяльність», що відображає її здатність виробляти власну ідеологію в усіх мистецьких галузях (театральному, кінематографічному, поетичному, журналістському тощо), суттєво збільшуючи цим самим продуктивну активність суспільства, підвищуючи культуру народу, його свідомість та самосвідомість.

Діяльності творчої інтелігенції завжди був притаманний етичний аспект: від того, які моральні норми домінують у ціннісній системі актора, співака, художника, які потреби і інтереси вмотивовують його активність, залежить характер її наслідків – руйнівний, творчий, перетворювальний тощо.

Сьогодні інтелектуальний та творчий потенціал виступає головним чинником гармонійного розвитку суспільства.

Проведені нами дослідження показали, що з двадцятьох друкованих ЗМІ Запоріжжя на високому рівні «творчу» тематику висвітлюють лише чотири видання.

Отже, творча інтелігенція Запорізької області являє собою важливу соціальну силу, яка, окрім виконання своїх професійних функцій, у переважній своїй більшості є активним провідником національної ідеї, елементом духовного виробництва. Але публікаційно висвітлюється на низькому рівні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лихачев Д. О русской интеллигенции. – 1993. – №2. – С. 3 – 9; 2. Олейник С. Песни в каменоломнях царя Ирода // Панорама. – 2008. – 11 вересня; 3. Забава Н. Є у слова краса і сила // Запорізька правда. – 2008. – 4 вересня; 4. Христиченко Ю. Запорожская семья прониклась искусством. – 2008. – 28 серпня; 5. Поддубная Е. А начал снимать наш город сам Олександр Довженко. – 2008 – 11 сентября; 6. Шак В. Сенсация: в пгт. Куйбишево живет автор «Морячки» и «Сиреневого тумана». – 2008. – 18 вересня.

С.В. Адамович

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІНТЕЛІГЕНЦІЄЮ ЄДИНИХ ПОГЛЯДІВ НА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

Після президентських виборів 2004 р. в Україні загострився акцент на відмінностях між Сходом і Заходом країни. У зв'язку з цим дослідження регіональних особливостей суспільно-політичного життя України в 1990-2007 рр., аналіз загроз для соборності держави, вироблення науково-практичних підходів, що сприятимуть подоланню розколу по лінії Схід-Захід, набувають особливої актуальності для історичної науки.

Причини регіональних відмінностей між Заходом і Сходом України і шляхи досягнення соборності України отримали широке висвітлення в працях Л. Бевзенка, О. Власюк, Я. Грицака, О. Дергачова, О. Майборода, Н. Прозорової, с. Рябова, Р. Шпорлюка.

Автор ставить перед собою завдання дати оцінку соборницьким прагненням громадських організацій України та представників інтелігенції для налагодження діалогу між регіонами України і розробки спільної для різних регіонів історію країни.